

Conservation and Restoration of Molybdobulls from the Fund of the Archaeological Museum “Veliki Preslav”

Alexander Gorchev¹, Dimitar Dimitrov^{1,2}

¹Archaeological Museum “Veliki Preslav”, Bulgaria

²National Archaeological Institute with Museum at the Bulgarian Academy of Sciences, Bulgaria

Abstract: Archaeological Museum “Veliki Preslav” has over 110 years of history. It was founded as part of the Archaeological Society “Ticha” on October 26, 1906 and lasted in this form until 1949. Then the museum was provided with a large building next to the church monument “St. St. Cyril and Methodius”, not far from the Preslav Palace. In 1981, the museum was moved in a new purpose-built building, where it still welcomes history lovers from around the world. At the permanent exhibition you can see epigraphic monuments that testify to the spread of literature, as well as examples of artistic crafts, showing the rise of the Bulgarian state. The most striking examples of this are the Preslav golden treasure and objects of the Preslav white clay pottery. More than 35,000 objects are stored in the museum funds, 1700 of which are presented in the exposition hall. The most significant Preslav samples have been included in dozens of international exhibitions, in hundreds of scientific publications, film and media productions. Today Veliki Preslav has its own archeological museum with a magnificent exposition, visited annually by tens of thousands of Bulgarian and foreign tourists. The museum's collections most fully present the phenomenon of the Golden Age and illustrate the place of Simeon's capital as a leading center of Slavic writing, art and art crafts in Southeast Europe in the ninth and tenth centuries.

More than 570 sphragistic monuments are stored in the museum's fund. For most of them there is accurate information about their location, which makes them full sources for Bulgarian history from IX - XI century.

In 1978, a team of archaeologists led by Ivanka Akrabova-Zhandova, exploring the area in the southeastern part of the inner city of Preslav, discovered a building with massive foundations and preserved squares of construction, which plan resembles a pagan temple or shrine. As a result of the excavations, which continued in the following years, more than 500 molybdobulls, 250 lead cores and three molds for their casting have been discovered. These findings testify to the administrative nature of the building, in which not only the correspondence was stored, but it was also sent. Therefore, we are talking about a chancellery that served the local Byzantine strategists. Thanks to the seals found there, we found the names of 17 strategists of Preslav in the period 971-1059. The molybdobulls also present the names of persons who wrote to the local strategist. Almost all social groups in the empire are represented - from the emperor himself to the common spatory.

In 2019, 50 lead seals were included in the exhibition “At the Gates of the Royal Court. Treasures of Veliki Preslav”, which was opened at the Archaeological Museum in Sofia. In 2020, the project “Conservation and restoration of molybdobulls from the Strategy in Great Preslav” was completed. This project was implemented by the Archaeological Museum “Veliki Preslav” in partnership with National

Archaeological Institute with Museum at the Bulgarian Academy of Sciences. 100 of the most affected molybdoms have undergone conservation and restoration.

Restoration activities are a necessary step that must be carried out before the digitalization of the sphragistic fund.

Keywords: Conservation; Restoration; Molybdoms.

Консервация и реставрация на моливдовули от фонда на археологически музей „Велики Преслав“

Александър Горчев¹, Димитър Димитров^{1,2}

¹Археологически музей „Велики Преслав“, България

²Национален археологически институт с музей при Българската академия на науките, България

Резюме: Археологическият музей „Велики Преслав“ има над 110-годишна история. Той е основан като част от Археологическото дружество „Тича“ на 26 октомври 1906 г. и просъществува под тази форма до 1949 г. Тогава на музея е предоставена голяма сграда до храм-паметника „Св. Св. Кирил и Методий“, недалеч от преславския дворец. През 1981 г. музеят е настанен в нова, специално построена сграда, където и до днес посреща любители на историята от цял свят. В постоянната експозиция могат да се видят епиграфски паметници, които свидетелстват за разпространението на книжовността, както и образци на художествените занаяти, показващи възхода на българската държава. Най-ярки примери за това са Преславското златно съкровище и изделията на Преславската белоглинена керамика. В музейните фондове се съхраняват повече от 35 000 предмети, 1700 от които са представени в експозиционния отдел. Най-значимите преславски образци са включвани в десетки международни изложби, в стотици научни издания, филмови и медийни продукти. Днес Велики Преслав има своя археологически музей с великолепа експозиция, посещавана ежегодно от десетки хиляди български и чуждестранни туристи. Колекциите на музея представят по най-пълнен начин явлението „Златен век“ и илюстрират мястото на Симеоновата столица като водещ център на славянската писменост, изкуството и художествените занаяти в Европейския Югоизток през IX – X век.

Във фонда на музея се съхраняват над 570 сфрагистични паметника. За по-голямата част от тях има точна информация за тяхното местонамиране, което ги прави пълноценни извори за българската история от IX – XI в.

През 1978 г. екип от археолози, начело с Иванка Акралова – Жандова, проучващ терена в югоизточната част на вътрешния град на Преслав, разкрива сграда с масивни основи и със запазени квадри от градежа, чийто план наподобява този на езически храм или капище. В резултат на разкопките, които продължават и през следващите години, са открити повече от 500 моливдовула, 250 оловни ядра и три калъпа за тяхното отливане. Тези находки свидетелстват за административния характер на

сградата, в която не само се е съхранявала кореспонденция, но оттук е била и изпращана. Следователно става дума за канцелария, която е обслужвала местните византийски стратези. Благодарение на печатите, намерени тук, вече знаем имената на 17 стратези на Преслав в периода 971 – 1059 г. Моливдовулите представят и имената на лица, които са писали до местния стратез. Представени са почти всички социални групи в империята – от самия император до обикновения спатарий.

През 2019 г. 50 оловни печата бяха включени в изложбата „До портите на княжеския двор. Съкровища от Велики Преслав“, която беше открита в Археологическият музей в гр. София. През 2020 г. приключи проектът „Консервация и реставрация на моливдовули от Стратегията във Велики Преслав“. Този проект се осъществи от АМ „Велики Преслав“ в партньорство с НАИМ при БАН. 100 от най-засегнатите моливдовули претърпяха консервация и реставрация.

Реставрационните дейности са необходима стъпка, която трябва да бъде извършена преди дигитализацията на сфрагистичния фонд.

Ключови думи: Консервация; реставрация; моливдовули.

Археологическият музей „Велики Преслав“ има над 110-годишна история. Той е основан като част от Археологическото дружество “Тича” на 26 октомври 1906 г. и просъществува под тази форма до 1949 г. Тогава на музея е предоставена голяма сграда до храм-паметника “Св. Св. Кирил и Методий”, недалеч от преславския дворец. През 1981 г. музеят е настанен в нова, специално построена сграда, където и до днес посреща любители на историята от цял свят. В постоянната експозиция могат да се видят епиграфски паметници, които свидетелстват за разпространението на книжовността, както и образци на художествените занаяти, показващи възхода на българската държава. Най-ярки примери за това са Преславското златно съкровище и изделията на Преславската белоглинена керамика. В музейните фондове се съхраняват повече от 35 000 предмета, 1 700 от които са представени в постоянната експозиция. Най-значимите преславски образци са включвани в десетки международни изложби, в стотици научни издания, филмови и медийни продукти. Днес Велики Преслав има своя археологически музей с великолепа експозиция, посещавана ежегодно от десетки хиляди български и чуждестранни туристи. Колекциите на музея представят по най-пълен начин явлението “Златен век” и илюстрират мястото на Симеоновата столица като водещ център на старобългарската писменост, изкуството и художествените занаяти в Европейския Югоизток през IX – X век.

Във фонда на музея се съхраняват над 570 сфрагистични паметника. За по-голямата част от тях има точна информация за тяхното местонамиране, което ги прави пълноценни извори за българската история от IX – XI в.

През 1978 г. екип от археолози, начело с Иванка Акрабова – Жандова, проучващ терена в югоизточната част на вътрешния град на Преслав, разкрива сграда с масивни основи и със запазени квадри от градежа, чийто план наподобява този на езически храм или капище (Michaylova, 2004: pp. 51-53). В

резултат на разкопките, които продължават и през следващите години, са открити повече от 500 моливдовула, 250 оловни ядра и три калъпа за тяхното отливане. (Jordanov, 1993: p. 15) Тези находки свидетелстват за административния характер на сградата в края на X – XI в., в която не само се е съхранявала кореспонденция, но оттук е била и изпращана. Следователно става дума за канцелария, която е обслужвала местните византийски стратегии. Благодарение на печатите, намерени тук, вече знаем имената на 17 стратегии на Преслав в периода 971 – 1059 г. Моливдовулите представят и имената на лица, които са писали до местния стратег. Представени са почти всички социални групи в империята – от самия император до обикновения спатарий. (Jordanov, 2019: pp. 78–79)

Печатите, които са открити по време на археологически проучвания в Преслав, отразяват основно два периода: 1. Дейността на царската канцелария (893 – 971); 2. Канцеларията на византийския стратег (971 – 1087). Значението на тези печати е познавателно. Те са автентични документални източници, чиято информация е обективна и вярна. Изписаното и представеното върху печатите е съществувало в точно определен момент, защото те са част от живота и от административната практика.

За периода между 2019 – 2020 г. 150 моливдовула от фонда на АМ „Велики Преслав“ претърпяха консервация и реставрация в лабораторията на НАИМ – БАН. Консервационно-реставрационните дейности имат за цел опазването на материалното ни движимо наследство и съхраняването на информацията, която носят моливдовулите.

През 2019 г. 50 оловни печата бяха включени в изложбата „До портите на княжеския двор. Съкровища от Велики Преслав“, която беше открита в Археологическия музей в гр. София. (Dimitrov, 2019: pp. 80-94) Консервацията и реставрацията на моливдовулите беше направена от гл. ас. д-р Петя Пенкова и Чавдар Чомаков.

През 2020 г. приключи проектът „Консервация и реставрация на моливдовули от Стратегията във Велики Преслав“. Този проект се осъществи от АМ „Велики Преслав“ в партньорство с НАИМ–БАН. Консервационно-реставрационните дейности по проекта, които включват консервация и реставрация на 100 от най-засегнатите моливдовули от колекцията, бяха осъществени от Чавдар Чомаков.

Обект: печат; Дамян, антипат, патриций и дук на Тракия и Месопотамия (70-е год. на X в.)

Инв. № 220, Сфр. ф.(Кат. № 237)

Материал: олово

Състояние преди консервация и реставрация:

- корозирала повърхност;
- малки язви и деформации;
- следи от материал, вероятно от органичен произход.

Състояние след консервация и реставрация:

Извършена консервационно-реставрационна намеса:

- третиране на обекта с ацетон и екстракционен бензин (обезмасляване, отстраняване на замърсявания и следи от предходни намеси);
- механично почистване, контролирано под оптическо увеличение.

Обект: печат; Леон Саракинопул, императорски протоспатарий, стратег на Йоанопол и Доростол (971 – ?)

Инв. № 257, Сфр. ф.(Кат. № 277)

Материал: олово

Състояние преди консервация и реставрация:

- корозирала повърхност;
- следи от материал, вероятно от органичен произход.

Състояние след консервация и реставрация:

Извършена консервационно-реставрационна намеса:

- третиране на обекта с ацетон и екстракционен бензин (обезмасляване, отстраняване на замърсявания и следи от предходни намеси);
- механично почистване, контролирано под оптично увеличение.

Проектът „Консервация и реставрация на моливдовули от Стратегията във Велики Преслав” трябва да има своето продължение, което да се изрази в цялостна консервация и реставрация на всички сфрагистични паметници от богатата колекция на АМ „Велики Преслав”. Това ще подпомогне дигитализацията на музейната колекция, която е в пряка връзка със създаването на онлайн каталог, както и такъв на хартиен носител.

LITERATURE (ЛИТЕРАТУРА)

- Dimitrov, D.** (2019). At the Gates of the Royal Court. Treasures of Veliki Preslav. – Catalogues, V. XVI, Sofia 2019, 80-94. // [Д. Димитров. До портите на княжеския двор. Съкровища от Велики Преслав. – Каталог, Т. XVI, София 2019, 80-94.]
- Jordanov, I.** (1993). The seals of the Strategy of Preslav. Sofia 1993, 15. // [И. Йорданов. Печатите от Стратегията в Преслав. София 1993,15.]
- Jordanov, I.** (2019). At the Gates of the Royal Court. Treasures of Veliki Preslav. – Catalogues, Volume XVI, Sofia 2019, 78-79. // [И. Йорданов. До портите на княжеския двор. Съкровища от Велики Преслав. – Каталог, Том XVI, София 2019, 78-79.]
- Michaylova, T.** (2004). The Administrative building in Preslav during the 9th century. – Preslav, 6, Sofia, 2004, 51-53.[Т. Михайлова. Административната сграда в Преслав през IX в. – Преслав, 6, София, 2004, 51-53.]

Dr. Gorchev, Alexander

Director of Archaeological Museum “Veliki Preslav”, Veliki Preslav, Bulgaria
aleks_gor62@abv.bg

Mr. Dimitrov, Dimitar, PhD student

PhD student at the National Archaeological Institute with Museum at the
Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, Bulgaria
Archaeological Museum “Veliki Preslav”, Bulgaria
arxeologa@abv.bg

AUTHOR'S DATA WERE PUBLISHED ACCORDING GDPR RULES AND
PUBLICATION ETHICS OF THE JOURNAL (<http://www.math.bas.bg/vt/kin/>)

Received: 02 April 2021

Accepted: 30 November 2021

Published: 07 December 2021

DOI: www.doi.org/10.26615/issn.2367-8038.2021_2_021

KIN Journal, 2021, Volume 07, Issue 2

Science Series Cultural and Historical Heritage: Preservation, Presentation, Digitalization

Научна поредица Културно-историческо наследство: опазване, представяне, дигитализация

Научная серия Культурное и историческое наследие: сохранение, презентация, оцифровка

Editors

Prof. PhD. Petko St. Petkov
Prof. PhD. Galina Bogdanova

Съставители

проф. д-р Петко Ст. Петков
проф. д-р Галина Богданова

Copy editors

Assist. prof. PhD. Nikolay Noev
Assist. prof. PhD. Kalina Sotirova-Valkova
Paskal Piperkov

Технически редактори

гл. ас. д-р Николай Ноев
ас. д-р Калина Сотирова-Вълкова
Паскал Пиперков

© Editors, Authors of Papers, 2021

© Редколегия, Авторски колектив, 2021

Published by

Institute of Mathematics and Informatics
at the Bulgarian Academy of Sciences,
Sofia, Bulgaria

Издание на

Институт по математика и
информатика при Българска академия на
науките, София, България

<http://www.math.bas.bg/vt/kin/>

ISSN: 2367-8038